

1

Siv je i težak Dunav u svom koritu. Siv je i težak pokrivač oblaka nad noćnim predelom. Nikome ne bi palo na pamet da sada ide u šetnju.

Niko ne primećuje ženu koja se brzim koracima bliži obali. Ide lako pogurena, ne mogu joj se odrediti godine. Mrki zimski kaput joj seže do članaka a oko glave i vrata ovila je crni vuneni šal. Udaljena nekoliko metara od reke zastane i osvrne se na sve strane. Odlučno priđe obalskom nagibu i sagne se do tla. Odmah se podigne i pogleda iznad vode koja se kao tečno olovo valja u pravcu grada. U odlasku žena zakopča kaput, zagnjuri ruke u džepove i bezmalo trkom napusti mesto. Noć se neprimetno sumračiči u tmuran dan.

Oba patrolna policajca, podnarednik i pripravnik, dužni su da svakodnevno obiđu obalu reke. Mladi su i krišom se raduju što ne moraju na front. Oni se bore na domovinskom frontu, tako im zadato. I ovde vreba neprijatelj, samo ga je teže uništiti nego na ratištu. Po svoj prilici za otadžbinu oni neće biti baš pravi heroji, ali uniformu ipak s ponosom nose.

Idu uzvodno, od Brigitenaua u pravcu Nusdorfa. Rano je izjutra. Prošli su jedan porušen most čiji stubovi štrče iz reke kao dugi mršavi prsti. Vazduh je jesenje vlažnomrzan, magla se odiže s vode, pa bi da se uvuče pod okovratnike i u rukave, tu samo živahan korak donosi telu malo topline. U svetu besni rat. Grad se bavi preživljavanjem. Ovde napolju je mesto tihe smrti. Reka prima sve koji su umorni od života ili ih guši kakvo očajanje, i ona to čini bez obzira na stalež, dob, pol ili veru.

Leš utopljenika obojica mladih policajaca dosad još nisu imali priliku da vide – struja brzo odnosi telo do sledeće prepreke, ili još dalje. Njima u deo pada zadatak da sakupe bedne ostatke na obali. Tamo napred opet ima nečega. Ko će objasniti zašto su komadi odeće mahom uredno savijeni i složeni, i zašto se uopšte za tu svrhu ljudi svlače? Gomilicu odozgo pritiska par iznošenih, ali vidno dobro održavanih muških cipela, đonova okrenutih nagore. Pismo je u unutrašnjem džepu ogrtača, pretankom za to godišnje doba. Čovek koji se rešio da ode u hladnu vodu po svoj prilici više ne misli na to da se toplo obuče, tako to prolazi kroz glavu mlađem, i jeza mu prođe telom. Stariji otvori list papira.

Beč, 20. oktobar 1944.

Najdraža mati! Ni za čim ne čeznem toliko kao da Te poštedim ovog bola. Stigao mi je poziv za Morzinplatz¹, adresiran na Valtera IZRAELA Baumgartena. Molim Te oprosti mi što Te OVIM napuštam. Hvala Ti za svu ljubav i brigu. U čvrstoj veri u Boga i u veri u ponovno viđenje u jednom boljem carstvu, ostajem Tvoj sin koji Te voli više od svega, Valter.

.....

¹ Morzinplatz, Adresa sedišta Gestapoa u Beču. (Ovu i druge napomene priložio je prevodilac.)

2

Beč doživljava poslednje blage dane jeseni, ali kad nema sunca, namah postane hladno i ljudi se u mislima sa strahom vraćaju na dve prethodne ratne zime. Strahuju – od hladnoće koja će ubrzo stegnuti njihov grad. Od bombi koje i ovde padaju sve češće. I od gladi.

Žurnim korakom žena se udaljila od reke. Tamo gde se odvaja Dunavski kanal bira desni obalski put i posle otprilike sat brzog hoda savija nadesno u centar grada. Već sasvim bez daha, u poslednji čas uspeva da stigne na svoje radno mesto. U njene zadatke spada da otključa Kancelariju i da u nju pusti dvoje drugih zaposlenih, a kasnije i posetioce. Čim stupi u kuću, dogodi se preobražaj – prividno sivo, pogureno obličje, uspravlja se i postaje sasvim drugi čovek.

Eva je malo punija, ne naročito visoka žena oko četrdesete. Na njenom ovalnom licu svetle puti postepeno blede sunčane pege. Iznad svetlozelenih očiju obrve joj se povlače lako naniže, što čini da njen pogled deluje pomalo melanholično. Uvek nosi tamnu, demodiranu odeću i okrugle naočare od roga s upadljivo debelim levim staklom. Tamnoplava, u tanke kurjuke spletena i u venac iznad čela sadenuta kosa, na slepoočnicama pokazuje prve sede vlasi. Potiljak pokriva štrikana crna kapa koju drži prišiveni rajf. Oko vrata vise dve široke vrpce od crnoga pliša, jedna s teškim srebrnim krstom, druga sa lupom. Drži se veoma uspravno. Njen pogled uliva poštovanje, da se ne kaže strahopoštovanje. Čovek pred sobom ima otelotvorenje korektnosti i jasno sluti da je ta žena

ovde alfa i omega. Sa svog pisaćeg stola – kao sa kakvog stražarskog tornja – kroz vrata koja stoje otvorena Eva nadgleda susedne prostorije. U jednoj radi daktilografinja i kancelarijski kurir, druga, prostranija je čekaonica odmah kod ulaza. Treća vrata vode u sobu njenog šefa i mahom su zatvorena. Niko ne može doći i otići a da ga sekretarica ne primeti. Njene kolege s posla malo znaju o njoj, s njima ona govori samo o službenim stvarima. Niko se nikad ne bi usuudio da joj postavi neko pitanje o njenom privatnom životu. Kolege misle da znaju upravo samo toliko: ona je najstarije dete jedne porodice poreklom iz Moravske (što objašnjava njeno odlično poznavanje češkog). Mora da je bila revnosna učenica (što objašnjava njeno dobro poznavanje pravopisa i računa), i mora da je imala dobro vaspitanje (što objašnjava njene manire i siguran nastup). Važi kao rano obudovela i bezdetna; sem toga čini se da je duboko religiozna. Onoj šaćici ljudi, koju ona priznaje za svoju braću i sestre po veri, dozvoljava da joj se obraćaju sa „tetka Eva“. Kako je provela svoj prethodni život, o tome gotovo niko u tom okruženju ne zna ništa.

S obzirom na malobrojne, još preostale zadatke, radnim danima se u Kancelariji odvija zapanjujuće živ promet stranaka. Evin zadatak je da upravlja tim dolascima i odlascima. Ona upućuje posetioce da čekaju, pa ih poziva kod šefa ili oglašava početak nekog sastanka. Vodi učesnike u prostoriju za sednice, katkad servira tanak čaj i tvrdo pecivo. Većinom su to muškarci koji ovde saobraćaju. Pažljivim posmatračima palo bi u oči da su aktentašne posetilaca koji učestvuju u popodnevnim ili večernjim časovima čitanja Svetog pisma pri odlasku često znatno punije nego pri dolasku. Kao crkvena institucija mesto je izvan sumnje. Obe verske zajednice, katolička kao i protestant-

ska, preventivno su pohitale da se prišljamače nacističkom režimu. Ko sad još ispoveda neku veru važi kao otuđen od sveta ili glup, više ga se ne uzima ozbiljno.

U vremenima mira ovde je bilo mnogo posla. Sakupljani su crkveni prilozi i razdeljivani svim mogućim ustanovama. Odavde se centralno rukovodilo evangeličkim veroučiteljicama koje su delovale po školama u Beču i Donjoj Austriji. Ovde je bilo sedište vanškolskog rada sa omladinom. I izdavana je serijska publikacija *Der Gemeindebote [Glasnik zajednice]*. Crkveni prilozi su obustavljeni; postoje još samo dve veroučiteljice u celom regionu koji se sad zove Niderdonau; ferijalni domovi sad služe za različite svrhe, samo ne za oporavak dece i omladine; a *Der Gemeindebote* je odavno prestao da izlazi, zbog oskudice papira i interesa. Preostali saradnici Kancelarije gorko su u međuvremenu morali da saznaju da su sledili pogrešnog Mesiju. Predstojnik crkvenog odbora i njegovi saradnici, razočarani i osramoćeni, simuliraju neku vrstu normalnosti. Parola je: Ne talasaj! Jednom se mora završiti svaki rat, i sasvim svejedno kakav mu bude ishod, Evangelistička crkva mogla bi opet igrati neku ulogu. Postoje dobri razlozi da se pretpostavi da je to vreme blizu – ako su tačne tvrdnje inostranih radio-stanica, čiji je prijem inače strogo zabranjen.

Eva skida kaput i izuva kaljače i nastoji da joj se ne primeti unutrašnje uzbuđenje. Odlazi za svoj sto, otključava fioku, sklanja poklopac s pisaće mašine. Rutinirano deli dnevne zadatke dvoma službenicima. Misli su joj negde drugde.

Tek su dva dana prošla, broji ona i lepo ne veruje šta se u međuvremenu sve izdešavalo. One srede u rano prepodne jedan posetilac je ušao u kancelariju, i Eva je odmah namirisala da se izvesno nešto desilo.

Ona poznaje Valtera, on dolazi više puta nedeljno, ipak nikada toliko rano kao danas – nije još ni deset sati. On je izučeni drogerist i radi u apoteci u trećem becirku. Kao najmlađi u podužem nizu braće i sestara stanuje zajedno sa starom majkom u najamnom stanu. Zbog urođene mane, zečje usne, oslobođen je vojne obaveze. Valter je suzdržan, bezmalo stidljiv čovek. Eva simpatiče tog tihog muškarca. Njegovo prisustvo joj prija. Ne samo zato što on nikada ne bi doveo u pitanje njen autoritet. Ona koja veruje da je svoje srce zauvek zaključala muškarcima, svaki put oseti malu radost, kad elegantno odeven stupi kroz ulazna vrata Kancelarije i pritom skine šešir. Uvek kucne na otvorena vrata njene radne sobe, sačeka da ona u pozdrav otklimne glavom, pa prokorači prostoriju, uzme njenu ruku i nagovesti rukoljub. „Moje poštovanje“, pritom promrmlja, a u poslednje vreme „Moje poštovanje, tetka Eva“, iako je ona dve-tri godine mlađa od njega.

One srede sve je drugačije. Suprotno svom običaju Valter zadržava šešir na glavi. Pogled mu je progonjen, i odmah rupi unutra, s kovertom u pesnici. U sredini prostorije naglo stane. Eva ustane i brzo ode do obaju vrata, da ih zatvori. Valter je prišao polici sa spisima, ramenom se oslanja o nju i teško diše. Lice mu je orošeno znojem. Tek sad skida šešir i maramicom briše čelo. Koverat je stavio na sto. Eva mu bez reči pokaže da sedne. Ona čita.

*Nacionalsocijalistička nemačka radnička partija
Gaulajtung Beč – Ured za istraživanje srodstva
Beč 1, Jozef Birkl-Ring 3, Gauhaus*

*Valteru Izraelu Baumgartenu, Beč V, Krištofgase 4
Tajnoj državnoj policiji, Gestapo, centrala Beč 1
Morcinplac 4*

*Gospodinu predsedniku policije u Beču, Od. II,
Dec. 1b*

Beč I, Brojnerštr. 5

Naš znak: Sippe WSch/Fi 01260/18

Beč, 16. oktobar 1944

Predmet: rezultat ispitivanja

U stvari Vašeg porekla na osnovu isprava koje su mi stavljene na raspolaganje, materijala koje mi je pribavilo moje nadležstvo i sprovedene istrage došao sam do sledećeg

r e z u l t a t a i s p i t i v a n j a

Ispitanik Valter Izrael Baumgarten, rođen 19. februara 1896. u Beču, sa stanom u Beču, Chistophgasse 4, status: neoženjen, je

JEVREJIN

sa četiri rasno potpuno jevrejska udela dedova i baba u smislu Prve direktive Zakona o državljanstvu Rajha [Reichsbürgergesetz] od 14.11.1935. (RGl. Deo I, str. 1333).

Razlozi: Ispitanik, kao gore, rođen je i legit. rodnim listom i krštenicom 12. 3. 1896. rimokatolički kršten kao zakoniti sin krčmara Ludviga Baumgartena i Eleonore (Lee) r. Rihter (oba roditelja od ranije umrla).

Otac ispitanika, kao prethodno, rođen 16. 5. 1848. u Beču, zakoniti je sin Jevrejina Leopolda (izr. r. ime Simon) Baumgartena, r. 7.5. 1798. u Ašau/Bohemija, izraelitska verska zajednica, rim.-katol. kršten 23. 7. 1846. u Šotenpfari kod Beča (sin trgovca Hermana Baumgartena i Barbare Poper) i 16.2.1831. u Nojcedlišu, pri izraelitskoj verskoj zajednici venčane Terezije Štajnhart, rođene 1.12. 1812. u Nojcedlišu, rim.-katol. krštene 23.7.1846. u Beču (kći Majerber Štajnharta i Barbare Abeles). Njegovo potpuno jevrejsko poreklo

jednoznačno je dokazano na osnovu h.[uius] a.[nni] pribavljenih dokaza.

Majka ispitanika, kao prethodno, rođena 10.9.1859. u Lembergu [Ljvov], katolkinja, kao zakonita kći Samuela Rihtera i Roza Cukerberg isto je tako nesumnjivo potpuno jevrejskog porekla.

Ispitanik je dosad gledao da prikrije svoje potpuno jevrejsko poreklo, koje mu nipošto nije moglo ostati nepoznato, i da se kod vlasti se izdaje kao mešanac I (prvog) stepena.

Ispitanik, sam nikad pripadan jevrejstvu, na osnovu gore navedenih dokaza mogao se rasno svrstati kao
J e v r e j i n .

Ispitaniku se nalaže da se po prijemu ovog pismena bez odlaganja javi u Centralu Gestapoa, Beč I, Morzinplatz 4, ulaz Salztorgasse. Predmetno pismeno treba da ponese sa sobom i ono važi kao propusnica.

3

Dva mlada patrolna policajca donose svoj nalaz u komandu straže, raportiraju pretpostavljenima, pišu zapisnik zajedno s doslovnim tekstom oproštajnog pisma i sa spiskom nađenih komada odeće i predmeta.

Kasno je popodne kad jedan službenik kriminalne policije u civilu pozvoni na vrata stana na drugom spratu najamne zgrade u petom bečkom becirku, adresi prebivališta navodnog samoubice. Službenik treba da proveri da li možda nije u pitanju prevara. Ne bi bio prvi put da neko inscenira svoju smrt da se izvuče od domašaja državne sile. Leš nije pronađen, a taj čovek bi imao sve razloge – kako za skrivanje, tako i za samoubistvo.

Iako je stan malen, Alojziji, čije su noge uvek pomalo krute posle dužeg sedenja, potrebno je neko vreme dok ne dođe do vrata. Predugo za posetioca koji nestrpljivo vrti zvonce. Vrata se konačno otvore. Pre nego što pogled mršave stare ženi domaši lice visokog neznanca, ona spazi zavežljaj odeće pod njegovom rukom. Prizor cipela oduzme snagu njenim kolenima. Službenik hitro reaguje. Slobodnom rukom hvata je pod mišku pa je sprovede do stolice u kuhinji. Zavežljaj odeće položi na sto. Bez reči izvadi oproštajno pismo i pruži ga ženi. Zahteva da vidi sobu njenog sina. Ona pokaže u jednom pravcu, zatim preleti redove, pa zatim dugo drži lice u tom papiru, kao u kakvoj maramici. Policajac drnda po sobi, otvara garderober, razgleda odeću, broji kravate, čarape, donji veš, podiže madrac, pravi beleške. Otvara fioke pisaćeg stola, prelistava papire, čita. Zatim pročešlja staričinu spavaću sobu.

Kad se vrati u kuhinju, zapita za čašu vode i kako to da za sina ima čistog Jevrejina. Drhtavom rukom Alojzija pokaže na bokal sa vodom. „Valter je...“ Tuđi zvuk njenog glasa učini da odmah ponovo zanemi. Ispravi se na stolici, s mukom udahne da ponovo progovori: „Ali odavno sam zaboravila da on uopšte nije moje dete... od malih nogu... Derana sam vaspitala u dobrog hrišćanina... on je dobar sin. Brine o meni.“ Skljoka se. Njeno „Šta će sad biti“ jedva je čujno, ali posetioca to ionako ne zanima. Uzima čašu iz kredenca i tom prilikom ispituje njen sadržaj, podiže poklopac kutije za šećer, rije po fioci pribora za obedovanje, potom ište da vidi Valterovu četkicu za zube i pribor za brijanje. I gde su mu cipele. U predsoblju stoje njegove kućne cipele. Od obuće za ulicu ima samo taj jedan par. Alojzija mora da misli na ono što su njeni praznoverni zemljaci u valdfirtelskoj domovini uvek govorili: cipele na stolu donose nesreću, onaj čije su mogao bi brzo da umre. Hitro se maši za njima i spusti ih na patos.

Službenik naspe sebi u čašu, ali ipak ne pije. „Ove dve legitimacije i njegovu pretplatnu kartu poneću sa sobom. Potpišite to. Ovde.“ Stavlja jedan dokument pred staricu i pruža joj pisaljku. Alojzijina ruka trese se toliko jako da nije kadra da napiše svoje ime. Snage ima taman za drhtavu liniju koso preko naznačenog mesta.

4

Stanar je čovek bez poseda, bez zemlje, bez kuće i bez poziva. Stanar Johan Vidhalm radi kao sluga za nekog ugljara u austrijskom Valdfirtlu², jednom retko naseljenom, škrtom potezu zemlje koji ište mnogo od ljudi. Tamo gde su s mukom od šume oteli komad zemlje za uzgoj krompira ili maka, neprestano se iz zemlje probija kamenje i otežava im rad, uništava toliko mnogi plug. Često su potrebna dvojica da uklone jednu od tih rbinâ. Na međama se torlaše gomile kamenja. Stanovnici te oblasti moraju stalno da se mere s prirodom. Dole jogunasta zemlja koja rađa granit, gore surova klima – mraz okiva zemlju sve do sredine maja.

Nadnica Johana Vidhalma uključuje mesto za stanovanje: dve vlažne, garave prostorije dograđene uz ugljarev konak, koje on nastanjuje zajedno sa svojom porodicom. Njegovoj ženi je dopušteno da formira gradinu površine deset puta deset metara, na jednoj njivi, udaljenoj pola sata hoda, koja pripada ugljarevom bratu.

U leto 1859. Johanu i njegovoj ženi Mariji kao prva deca rodile su se dvojke. U ono vreme blizanci nisu imali mnogo šanse da prežive. Alojziji, suprotno tome, kao i njenom bratu Jakobu dosuđen je dug život.

Stanarskoj deci je vrlo rano i jasno dodeljeno njihovo mesto u svetu. Sjaj, ugodan miris i toplinu doživljavaju samo u crkvi. Katolički sveštenik je dobro uhranjen, nosi zlatom izvezenu odoru i obznanjuje bogatstvo, sreću i platu u raj. Kada baš nikog nema u spavaćoj sobi, mala devojčica spušta maramu s glave

.....

² Oblast u Donjoj Austriji.

na ramena, širi majčinu kecelju preko šamlice, stavlja na nju livadsko cveće ili jelove grančice, uz njih do-sanjava upaljene sveće i gorko-sladunjav miris svetog dima i posvećuje život Bogu.

Od toga za prvi mah ne biva ništa. Čopor dece Johana i Marije je odrastao, prostor je postao oskudan, a iznad svega novac. Tako trinaestogodišnju Alojziju šalju u glavni grad, sama mora da zaradi za svoje izdržavanje. Ona se plaši sivih građevina koje štrče do neba, glatkih tvrdih površina na sve strane, jezovitih šumova koji čak ni noću ne prestaju, kao i strane gospode, a pre svega od svega nepoznatog što sad može da se sruči na nju. Najviše je tišti razdvajanje od brata. I Jakoba šalju na rad, ali u jedan drugi grad.

Porodica u koju se Alojzija pogodi jeste porodica Samuela Rihtera u Ciglergase. To su Alojzijine prve gazde, i ona celog svog dugog života neće imati nijedne druge. Trgovac Samuel Rihter i njegova žena Roza planirali su da imaju veliku porodicu, ali dosad im je dosuđena samo kći. Lea i stidljiva devojčica sa sela skoro su iste dobi. Alojzija sme tiho da sedi u učionici kad dođe kućni učitelj. Lea Rihter je nadasve zakriljeno dete, jedva da ima kontakta sa spoljašnjim svetom, nema sestara i braće i bezmalo nijednog druga za igru, pa tako roditelji rado gledaju da služavka, koja je vazda u društvu s Leom, dođe do malo obrazovanja. Od stare kuvarice Alojzija uči njen zanat, pa kako je porodica mala, ona se kasnije sasvim sama stara o kući i kuhinji. Cela njena svakodnevnica sada je povezana s tom porodicom. Izuzetke čine svakogodišnje posete o Uskršnjim praznicima roditeljima u Valdfirtlu i nedeljni odlazak na misu u obližnjoj crkvi.

Samuel Rihter je kod svog oca izučio trgovanje, magacioniranje i pravilno opštenje s mušterijama. S devetnaest godina posećuje jednogodišnju privatnu trgovačku školu. Rodbina stavlja novac na jednu gomilu pa investira u mladića i tako se skupi dovoljno kapitala da on može da otvori sopstvenu malu radnju u predgrađu. Stričevi i strine, ujaci i tetke neće se pokajati, Samuel dobro radi i ranije nego što je planirano otplaćuje svoj dug. Razrađuje svoj dućan i posle samo nekoliko godina u stanju je da ga premesti u centralni okrug – vidljiv dokaz toga da je neko uspeo.

Kad je Samuel prevalio tridesetu, porodica nalazi da mu je vreme da okonča momački život i počinje da mu traži odgovarajuću priliku među mladim ženama. S tim se ne žuri previše. Ali zato se već prva pokazuje kao ona prava. Posle samo dve zajedničke šetnje, bezmalo deceniju mlađa Roza Cukerberg pristaje da se veri sa Samuelom Rihterom. Kao i njen verenik, ona potiče iz jevrejske porodice koja je konvertirala u katoličku veru, a doselila se iz Lemberga. Jedna nezamisljiva prednost te veze: Roza poznaje branšu svog budućeg. Kao kći jednog galanteriste naučila je kako se vode knjige i magacin, razume se pomalo u porudžbinu i održavanje magacina, zna kako se tretiraju personal i mušterije, i ume da računa.

Samuel Rihter trguje konjacom. Kako poslovi idu dobro, samorazumljivo je, štaviše, upravo je obaveza njegovog statusa da zaposli kuvaricu i kućnu pomoćnicu. Doduše, želja bračnog para za čoporom dece ne ispunjava se, ali živi se zadovoljno. Profesionalni ciljevi su postignuti, postavljeni su novi, iako samo iz tog razloga što se tako pristoji. Svakodnevnica je uređena, personal je srećno odabran, kod kuće isto kao i u rad-

nji. Samuela malo brine samo njegova Roza, domaćinstvo je malo, popodneva su duga, a Roza je sklona depresiji. Katkad je uzima sa sobom o kontor, ona počinje da se brine o knjigama, kao nekoć u firmi svog oca. Ubrzo preuzima sve više zadataka i naposljetku samostalno vodi kancelariju sa troje zaposlenih. Zna da je njena kći Lea u Alojzijinim rukama na sigurnom.

Devojka sa sela u međuvremenu se zaverila Bogu. „Kad se Lea uda, ja odoh u manastir“, obećava mu svake nedelje u crkvi. Neprestano sanja o kaluđeričkom životu. I čezne za svojim bratom Jakobom. Kad on pronade posao u Beču, Alojzija je presrećna. Nedeљjom zajedno odlaze na misu, a nakon toga Jakob vodi svoju sestru na jutarnji čalabrčak u neku gostionicu u predgrađu, katkad i u Prateru.

Devojčice su se zadevojčile. Obe imaju dvadeset i četiri godine, kad se avgusta 1833. Lea Rihter udaje. Njen mladoženja, Ludvig Baumgarten je deset godina stariji, i on potiče iz jedne, odavno katolički krštene jevrejske porodice. Ludvig lepo izgleda, ambiciozan je i pun ideja. Vodi finu vinariju s dobrom kuhinjom koja uživa dobar glas kod bolje situiranih Bečlija, a planira da zajedno s jednim kompanjonom otvori i drugu.

I taj brak su porodice aranžirale blagom, ali čvrstom rukom, naposljetku to je dosad davalo najbolja iskustva.

U novo domaćinstvo đuture s Leom dolazi i Alojzija. „Ti mi spadaš u miraz“, šegači se nevesta. Ono što je uskraćeno roditeljima čini se da sudbina hoće da nadoknadi na sledećoj generaciji: u desetleću između 1886. i 1896. Ludvigu i Lei rodilo se devetoro dece, dve kćeri i sedam sinova. Najmlađem su dali ime Valter. Za Alojziju posla dosta.